

О. В. Лазарева,

д. е. н., професор, професор кафедри управління земельними ресурсами,

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1050-7118>

А. Ю. Мась,

Почесний землевпорядник України, старший викладач кафедри управління земельними ресурсами, Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1140-28-17>

К. Ю. Борисевич,

директор, Товариство з обмеженою відповідальністю

"Український експертний центр по вимірюванню та оцінці"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6246-0668>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.17.54

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТУ СИНЕРГІЇ У ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

O. Lazareva,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Management the Landed Resources,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

A. Mas,

Honorary land surveyor of Ukraine, Senior lecturer of the Department of Management

the Landed Resources, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

K. Borysevych,

Director, Limited Liability Company "Ukrainian Expert Center for Measurement and Evaluation", Mykolayiv, Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE SYNERGY EFFECT IN LAND USE IN THE POST-WAR PERIOD

Метою статті є обґрунтування заходів, що сприятимуть впровадженню ефекту синергії у землекористуванні, виконання яких дозволить забезпечити повноцінне функціонування факторів виробництва у післявоєнний період.

Проаналізовано сутність терміну "синергія". Вказані наслідки від деградації довкілля та від підриву Каховської ГЕС, які мають місце в системі землекористування.

Розкриті заходи, що сприятимуть ефекту синергії у землекористуванні, такі як запровадження трансферу знань у землекористуванні, впровадження компетенцій, що спрямовані на комплексне використання знань, самоорганізація землевпорядного та інженерно-технічного персоналу, розробка інвестиційно привабливих землевпорядних проектів у післявоєнний період, спільне проведення досліджень і розробок та їх впровадження в практику, поступове відновлення роботи виробничих потужностей, спільне використання основних засобів та кваліфікованої робочої сили, трансформація структури землекористування у післявоєнний період.

The purpose of the article is to justify the measures that will contribute to the implementation of the synergy effect in land use, the implementation of which will ensure the full functioning of production factors in the post-war period.

The essence of the term "synergy" was analyzed. The consequences of environmental degradation and the undermining of the Kakhovskaya HPP, which occur in the land use system, are indicated.

It is indicated that a negative factor caused by the war is also the disturbance of the soil cover and the presence of such direct damages as mechanical deformations, chemical pollution, surface clutter. Therefore, the measures that should be implemented in the agricultural system are indicated.

Measures that will contribute to the effect of synergy in land use have been revealed. Thus, such as the introduction of knowledge transfer in land use will contribute to the complex interaction of potential stakeholders and qualified land managers. The implementation of competencies aimed at the comprehensive use of knowledge will contribute to the implementation of scientific and practice-oriented innovative solutions in practice. Self-organization of land management and engineering and technical personnel will allow to restore the practical activities of land management organizations. The development of investment-attractive land management projects in the post-war period will contribute to revitalizing the mechanisms of their development. Joint research and development and their implementation in practice will make it possible to restore the efficiency of production on land. The gradual restoration of production facilities will contribute to the recovery of business. The joint use of fixed assets and skilled labor will make it possible to build well-established organizational relations. The transformation of the land use structure in the post-war period will make it possible to use the production and resource potential taking into account local and regional characteristics.

The implementation of these measures will allow to achieve a synergy effect aimed at maintaining the integrity and ensuring the full functioning of production factors in the post-war period.

Ключові слова: ефект синергії, землекористування, деградація, післявоєнний період, ґрунтовий покрив, емерджентна дія.

Key words: synergy effect, land use, degradation, post-war period, soil cover, emergent action.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

На сьогоднішній день досить повільно просувається дослідження ефекту синергії, не зважаючи на стрімке пошукання угод за рахунок можливого досягнення синергетичного ефекту. Аналіз умов сьогодення свідчить, що потребують необхідності впровадження виважених рішень у сфері землекористування, завдяки яким у післявоєнний період можливою стане відбудова економічного простору для забезпечення нормальної життєдіяльності суб'єктів господарювання на землі. В цей час необхідним є застосування на практиці нових більш прогресивних та перспективних підходів, які б дозволяли приймати правильні й ефективні управлінські рішення у сфері землекористування, щоб сприяли злагодиженій та безперебійній роботі в умовах сьогодення та у поствоєнний період.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

В науковій літературі нині зустрічаються дослідження щодо вивчення ефекту синергії у виробничій сфері.

Так, у дослідженнях Шевцової Г.З. [1, с. 11—114] розкривається думка щодо оцінювання ефектів синергії, яка ґрунтується на розмежуванні окремих синергетичних ефектів та врахуванні особливостей їхнього прояву.

Дейнека Ю.П. [2, с. 241] визначив особливості ефекту синергії від злиттів і поглинань, проаналізував причини відсутності синергії від злиттів і поглинань.

Яненко І.Г. [3, с. 87-88] запропонувала підхід до визначення синергетичного ефекту від впливу організаційного ресурсу на інноваційний розвиток економіки.

Колєсніков Д.В. [4, с. 10, 13] обґрунтував необхідність вдосконалення класифікації видів синергії, які виникають внаслідок створення вертикально-інтегрованої структури.

Мельник Л.Г. [5, с. 69—72] проаналізував основні види синергізму та розрахував синергетичний ефект від впровадження інтегрованих маркетингових рішень.

Шестярняк М.М. [6, с. 69—70] провела аналіз дефініції "синергія" та її словосполучень, а також запропонувала математичну модель, що визначає синергетичний ефект у спільному будівництві.

У землекористуванні, на думку Тютюнник Г.О. [7], синергія планування й управління полягає у визначенні придатного земельного масиву з метою його прийнятного використання з урахуванням еколого-економічних та соціальних питань. Дудяк Н.В. [8, с. 283] пропонує при формуванні сфери сталого розвитку національної економіки застосовувати принцип синергії, що підсилить надійність функціонування економіки під час певного рівня криз.

Та не зважаючи на багатовекторність досліджень із вивчення ефекту синергії, досить фрагментарними є дослідження, пов'язані з обґрунтуванням інноваційних рішень у сфері землекористування завдяки досягнен-

ню синергетичного ефекту його складових у післявоєнний період. Зазначене свідчить, що це питання потребує більш ґрунтовного опрацювання, що й зумовило вибір теми дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Отже, метою статті є обґрунтування заходів, що сприятимуть впровадженню ефекту синергії у землекористуванні. До того ж їх виконання дозволить забезпечити повноцінне функціонування факторів виробництва у післявоєнний період.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Взагалі термін "синергізм" ввійшов в економічну науку під час трактування біологічної терміну, що означає співробітництво між різними відокремленими органами в межах єдиного організму.

Пізніше у 50—60 роках ХХ століття І. Ансофф впровадив цей термін і в економічну літературу для обґрунтування виділення групових структур в організаційній структурі компанії.

Хоча в цілому винахідником синергетичного напрямку вважають професора Штутгартського університету Германа Хакена, який вказував, що синергетика є теорією самоорганізації в системах різноманітної природи, а синергетичний ефект досягається за рахунок акумуляції ресурсів та розширення масштабів виробництва.

Досить справедливо відзначає й Чернецька О.В. [9, с. 764], яка говорить, що впровадження синергетичного ефекту в системі управління можливе через краще узгодження цілей фірми, оптимізацію організаційної структури, освоєння нових методів планування тощо.

Що стосується сфери землекористування, то в умовах сьогодення за словами Президента ГС "Органічна Україна" Когород О. [10], щорічно планета втрачає 24 млрд т родючих ґрунтів, і якщо так буде і надалі, то до 2050 року рівень деградації може становити 95%.

Деградацію ґрунтів сьогодні спричинила війна, у багатьох випадках має місце замінування території, катастрофічні зсуви ґрунту, вирви тощо від обстрілів. Наявність знищеної техніки на полях спричинює довготривалу деградацію довкілля. У Херсонській області внаслідок підриву Каховської ГЕС має місце сьогодні замулення осушення земель нижньої течії Дніпра, заболочення, деградація та підтоплення ґрунтів внаслідок змивання припливною хвилею, в деяких місцях Херсонщини має місце руйнування рослинного покриву, катастрофічні наслідки і для рибної галузі. Вирощування овочевих культур опинилось під суттєвою загрозою внаслідок відсутності зрошення, а також внаслідок руйнування сховищ та інших гідро-технічних споруд. Внаслідок підтоплення, за оцінками фахівців [11], гине від 30 до 70 % лісових насаджень, має місце втрата біорізноманіття в лісах і суміжних ландшафтах.

Не менш негативним чинником, що спричинений війною, є порушення ґрунтового покриву та наявність таких прямих пошкоджень як механічні деформації, хімічне забруднення, захаращення поверхні.

У системі землеробства необхідним є проведення таких заходів, як відновлення поlezахисних лісових

смуг в районах, де наразі це є можливим, повернення органічної речовини в ґрунт та використання рослинних решток, ретельне планування у врахуванням ситуації, що склалась, системи сівозмін та обробітку ґрунту, оптимізація технологій обробітку ґрунту з переходом на більш ощадливі технології, боротьба з ущільненням ґрунту, тимчасова рекультивация та консервація земель тощо.

Отже, потребують необхідності обґрунтування комплексу важливих рішень та врахування дії багатьох факторів, що сприятимуть пожезавленню ефективного та безперебійного функціонування бізнес-середовища у землекористуванні у поствоєнний період.

На нашу думку, впровадження ефекту синергії у землекористуванні у післявоєнний період є можливим за умови введення в дію наступних заходів.

Так, доцільним є запровадження трансферу знань у землекористуванні, що передбачає комплексну взаємодію як потенційних стейкхолдерів так кваліфікованих землевпорядників із вищими навчальними закладами та науково-дослідними установами для обґрунтування потенційно важливих рішень, що мають бути втілені у післявоєнний період в сфері землекористування та управління земельними ресурсами.

Одним із важливих ефектів синергії у землекористуванні, на нашу думку, є впровадження компетенцій, які спрямовані на комплексне використання знань з метою оперативного реагування на поточну ситуацію. Так, потребують втілення наукові та практико-орієнтовані інноваційні рішення задля відновлення практико-орієнтованих функцій землевпорядних структурних підрозділів у районах, де це є наразі можливим.

Крім того, важливим також є і самоорганізація землевпорядного та інженерно-технічного персоналу з метою відновлення практичної діяльності землевпорядних організацій, забезпечення виконання робіт у сфері геодезії та землеустрою на підконтрольній території України, відновлення критичної інфраструктури, що знищена або пошкоджена внаслідок військових дій, що безумовно впливатиме на подальше безперебійне функціонування системи управління земельними ресурсами у поствоєнний період.

Потребує необхідності розробка інвестиційно привабливих землевпорядних проєктів у післявоєнний період, що має важливе значення для ефекту синергії, оскільки важливим є поновлення механізмів розробки проєктів організації використання земель, виходячи з потенційних можливостей системи управління земельними ресурсами, що наразі склалась, та вимог післявоєнного ринку. Це б сприяло відновленню і екологічного стану ґрунтів внаслідок перспективних інноваційних рішень, так і створенню інвестиційно привабливих типів господарювання, що були б орієнтовані на прибуткове виробництво.

Спільне проведення наукових досліджень і розробок та їх впровадження в практику суб'єктів господарювання на землі сприятиме відновленню ефективності ведення виробництва на землі із використанням спектру як і фінансових, так і матеріальних та технічних ресурсів завдяки продуманим перспективним та правильно змодельованим інноваційним рішенням із залученням доступних джерел формування інвестиційних ресурсів.

Введення в дію в районах, де наразі це є можливим, виробничих потужностей та логістичних ланцюжків або ж поступове відновлення їх роботи сприятиме впровадженню ефекту синергії завдяки злагодженій роботі фінансових, виробничих інституцій. Це також допоможе відновити бізнес завдяки кваліфікованим та правильно сконструйованим управлінським рішенням по всій вертикалі, стабілізувати економічну систему, що сприятиме в майбутньому веденню безперервного виробництва на землі.

Запровадження функцій злагодженої оперативної синергії завдяки спільному використанню деяких елементів основних засобів та кваліфікованої робочої сили сприятиме створенню позитивного ефекту у сфері землепорядного виробництва в умовах післявоєнного періоду, забезпечить безперербійне функціонування ланцюжків виробництва, конструювання нових організаційних відносин та перспективних рішень, що в подальшому забезпечить прибутковість та ефективність виробництва.

Потребує необхідності і трансформація структури землекористування у післявоєнний період з метою найбільш комплексного та збалансованого використання виробничих потужностей і чинників виробничо-ресурсного потенціалу з урахуванням місцевих та регіональних особливостей, що сприятиме підвищенню продуктивності виробництва та комплексній взаємодії наявних виробничих ресурсів у післявоєнний період.

Обґрунтовані нами фактори, що сприятимуть впровадженню ефекту синергії у землекористуванні представлені на рис. 1.

Емерджентна дія всіх запропонованих вище інноваційних синергетичних заходів у землекористуванні дозволить досягти ефект синергії, що спрямований на підтримання цілісності та забезпечення повноцінного функціонування чинників виробництва у поствоєнний період.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Під час проведення дослідження вивчено негативні явища, які нині мають місце у сфері землекористування. На основі цього запропоновані основні заходи, які сприятимуть впровадженню ефекту синергії у землекористування.

Так, ними є такі, як запровадження трансферу знань у землекористуванні, впровадження компе-

Рис. 1. Заходи, що сприятимуть впровадженню ефекту синергії у землекористуванні

Джерело: сформовано авторами.

тенцій, що спрямовані на комплексне використання знань, самоорганізація землепорядного та інженерно-технічного персоналу, розробка інвестиційно привабливих землепорядних проєктів у післявоєнний період, спільне проведення досліджень і розробок та їх впровадження в практику, поступове відновлення роботи виробничих потужностей, спільне використання основних засобів та кваліфікованої робочої сили, трансформація структури землекористування у післявоєнний період.

За умови їх врахування та виконання можливим є повноцінне функціонування чинників виробництва у поствоєнний період, що сприятиме поживленню ведення виробництва й бізнесу на землі, дозволить пришвидшити прибутковість господарювання суб'єктами економічного простору у післявоєнний період.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення специфіки проведення землепорядних робіт у післявоєнний час.

Література:

1. Шевцова Г.З. Реалізація концепції організованої синергії, оцінка ефектів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". Випуск 14. Частина 4. 2015. С. 111—114. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/154.pdf (дата звернення: 18.08.2023).

2. Дейнека Ю.П. Особливості прояву ефекту синергії від злиттів та поглинань компаній. С. 238—243. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/08478cf1-6e43-49db-9e67-dcaf7687786b/content> (дата звернення: 18.08.2023).

3. Яненко І.Г. Синергетичний ефект застосування організаційного ресурсу на різних рівнях управління інноваційною діяльністю. Економіка і прогнозування. 2011. № 2. С. 82—92. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_11_2_82_uk.pdf (дата звернення: 18.08.2023).

4. Колесніков Д.В. Сутність синергії та класифікація її видів у дослідженні вертикально-інтегрованих структур. Економічний вісник. 2013. № 2. С. 9—15. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2013/2/EV20132_009-015.pdf (дата звернення: 18.08.2023).

5. Мельник Л.Г., Дегтярьова І.Б. Синергетична основа маркетингових інновацій. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2010. № 1. С. 67—77. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/3288/1/C3DD08D2d01.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).

6. Шестерняк М.М. Синергетичний ефект у спільному будівництві як фактор економічного зростання. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. 2013. №3 (65). С. 68—74. URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/65_3/68.pdf (дата звернення: 18.08.2023).

7. Тютюнник Г.О. Інституціональні засади планування землекористування як підґрунтя ефективності використання земельних ресурсів. Ефективна економіка. 2018. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/47.pdf (дата звернення: 18.08.2023).

8. Дудяк Н.В. Стале землекористування як складова розвитку аграрного сектору національної економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 2. С. 281—285. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/48-2.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).

9. Чернецька О.В. Сутність та значення синергетичного ефекту в системі управління на підприємстві. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 2. 2014. С. 762—765. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/157.pdf> (дата звернення: 19.08.2023).

10. Корогод О. Врятувати українську землю. Як війна впливає на стан ґрунтів і що чекає на органічне виробництво. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/11/700021/> (дата звернення: 19.08.2023).

11. Богданюк О. Каховська ГЕС: екологи прогнозують загибель значної частини дерев на підтоплених територіях. URL: <https://suspilne.media/514825-каховська-гес-екологи-прогнозує-загибель-значної-частини-дерев-на-підтоплених-територіях/> (дата звернення: 19.08.2023).

References:

1. Shevcova, N.Z. (2015), "Implementation of the concept of organized synergy, assessment of effects", Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Economic Sciences", vol. 14, no. 4, pp. 111—114, available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/154.pdf (Accessed 18 August 2023).

2. Deyneka, U.P. (2010), "Peculiarities of manifestation of synergy effect from mergers and acquisitions of companies", pp. 238—243, available at: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/08478cf1-6e43-49db-9e67-dcaf7687786b/content> (Accessed 18 August 2023).

3. Iryna Yanenkova, I.G. (2011), "The synergistic effect of the use of organizational resources at different levels of management of innovative activities", Economics and forecasting, vol. 2, pp. 82—92, available at: http://eip.org.ua/docs/EP_11_2_82_uk.pdf (Accessed 18 August 2023).

4. Kolesnikov, D.V. (2013), "The essence of synergy and classification of its types in the study of vertically integrated structures", Economic Herald, vol. 2, pp. 9—15, available at: https://ev.nmu.org.ua/docs/2013/2/EV20132_009-015.pdf (Accessed 18 August 2023).

5. Melnik, L.G. and Degtyarova, I.B. (2010), "Synergistic basis of marketing innovations", Marketing and innovation management, vol. 1, pp. 67—77, available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/3288/1/C3DD08D2d01.pdf> (Accessed 18 August 2023).

6. Shesternyak, M.M. (2013), "Synergistic effect in joint construction as a factor of economic growth", Bulletin of the Zhytomyr State University of Technology. Economic sciences, vol. 3 (65), pp. 68—74, available at: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/65_3/68.pdf (Accessed 18 August 2023).

7. Tutunnik, G.O. (2018), "Institutional principles of land use planning as a basis for the effective use of land resources", Efficient economy, vol. 6, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/47.pdf (Accessed 18 August 2023).

8. Dudiak, N.V. (2020), "Sustainable land use as a component of the development of the agricultural sector of the national economy", Bulletin of the Khmelnytskyi National University, vol. 2, pp. 281—285, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/48-2.pdf> (Accessed 18 August 2023).

9. Chernetska, O.V. (2014), "The essence and significance of the synergistic effect in the management system at the enterprise", Global and national economic problems, vol. 2, pp. 762—765, available at: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/157.pdf> (Accessed 19 August 2023).

10. Kogorod, O. (2023), "To save the Ukrainian land. How war affects soil conditions and what awaits organic production", Economic truth, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/11/700021/> (Accessed 19 August 2023).

11. Bogdanuk, O. (2023), "Kakhovskaya HPP: ecologists predict the death of a large part of the trees in the flooded areas", available at: <https://suspilne.media/514825-каховська-гес-екологи-прогнозує-загибель-значної-частини-дерев-на-підтоплених-територіях/> (Accessed 19 August 2023).

Стаття надійшла до редакції 21.08.2023 р.